

พัฒนาการการจัดตั้ง การดำรงอยู่ และการปรับตัวของพรรคการเมือง ที่ก่อตั้งโดยกลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น*

Development Establishment Existence and Adjustment of Political Parties Founded by Local Politician Groups

¹เดชนรงค์ ไพบูลย์นันทพงศ์, สุรพันธ์ ทับสุวรรณ์, ติน ปรัชญพฤทธิ์
และ นิพนธ์ โชะเฮง

¹Dechnarong Phaiboolnanthaphong, Suraphan Thabsuwan,
Tin Prachyapruit and Nipon Soeheng

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University

¹Email: poorana2500@yahoo.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เพื่อศึกษาพัฒนาการ การจัดตั้ง การดำรงอยู่และการปรับตัว การเปรียบเทียบของพรรคการเมืองทั้ง 3 พรรคพรรคพลังชล พรรคชาติไทยพัฒนา และพรรคภูมิใจไทยที่ก่อตั้งโดยกลุ่มนักการเมืองท้องถิ่นซึ่งเป็นการวิจัยคุณภาพ โดยสัมภาษณ์เชิงลึกเจาะจงและแบบกึ่งอ้อมหิมะ กับกลุ่มตัวอย่างที่มีบทบาททางการเมืองซึ่งอยู่ในพรรคการเมืองทั้ง 3 พรรคและการสนทนากลุ่ม เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์ที่ตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ระเบียบวิธีวิจัย ผลการวิจัย พบว่า พรรคการเมืองทั้ง 3 มีมูลเหตุของการจัดตั้งพรรคแตกต่างกันตามสถานการณ์ทางการเมือง แต่ละพรรคต่างมีฐานเสียงเป็นของตนเอง การแข่งขันอาศัยต้นทุนของพรรค นโยบาย และยุทธศาสตร์ทางการเมือง พรรคสามารถรักษาพื้นที่ทางการเมืองไว้ได้ด้วยความเป็นท้องถิ่นนิยมและระบบอุปถัมภ์ โดยแต่ละพรรคจะมีพื้นที่ฐานเสียงทางการเมืองของพรรค ได้แก่ พรรคพลังชล พื้นที่ฐานเสียงสำคัญคือ จังหวัดชลบุรี พรรคชาติไทยพัฒนา จังหวัดสุพรรณบุรี และพรรคภูมิใจไทย จังหวัดบุรีรัมย์ ทั้ง 3 พรรค เน้นนโยบายและอุดมการณ์ในการพัฒนาท้องถิ่น มุ่งแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและสังคม การดำรงอยู่ที่สำคัญของพรรค คือ จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในพรรค

คำสำคัญ: กลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น; พรรคการเมือง

---

*Received April 19, 2019; Revised May 8, 2019; Accepted August 31, 2019

Abstract

This research aims to study the development, establishment, existence and adaptation. Comparison of all three politicians namely Phalung Chon, Chart Thai Pattana, and Bhumjaithai parties, founded by local politicians. The tools used are the interview form by experts according to the research methodology. From this study It was found that the establishment of all the three political parties has derived from different motives and objectives. Each party has its own political base. Competition basically relies on political capital, policies, and strategies of each party. It was also found that their abilities to retain their respective territories depend largely on localism and patron-client system. Each party possesses different political bases. Phalang Chon party has its key political bases in Chonbuli, Chart Thai Pattana party in Supanburi, and Bhumjaithai party in Buriram. Policies and ideologies of all the three parties mainly concentrate in local development with the aim to tackle economic and social issues at local level. The key factor affecting the party existence is the number of their Member of Parliament.

Keywords: Local Politician Groups; Political Parties

บทนำ

พรรคการเมือง (political party) เป็นสถาบันทางการเมืองที่มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการปกครองระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้ เพราะพรรคการเมืองเป็นเสมือนสะพานเชื่อมระหว่างภาคประชาชนกับภาครัฐบาลที่ทำหน้าที่บริหารปกครอง พรรคการเมืองเป็นสถาบันทางการเมืองที่มีความชอบธรรมในการเลือกตัวแทนในรูปแบบการเลือกตั้ง เพื่อให้ได้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้าไปทำหน้าที่ในการจัดสรรทรัพยากรและผลประโยชน์ของสังคม (จักษ์ พันธ์ชูเพชร, 2549)

ทั้งนี้ การปกครองระบอบประชาธิปไตยเปิดโอกาสให้มีการต่อสู้ทางการเมืองระหว่างพรรคการเมืองต่าง ๆ เพื่อเลือกกลุ่มหรือคณะบุคคลเข้ามาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (สส.) โดยยึดหลักเสรีภาพและความเสมอภาคเป็นสำคัญ (สมพัฒน์ แก้วพิจิตร, 2546) พรรคการเมืองที่มีเสียงข้างมากจะมีสิทธิได้จัดตั้งรัฐบาล เพื่อนำนโยบายของพรรคมาบริหารประเทศ ส่วนพรรคที่เป็นเสียงข้างน้อยก็จะทำหน้าที่ตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล เพื่อให้การบริหารประเทศของพรรคการเมืองที่มีเสียงข้างมากมุ่งสู่ผลประโยชน์ของชาติที่ก่อให้เกิดความมั่นคง มั่งคั่ง และมีเกียรติศักดิ์ศรีในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ ด้วยการจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าให้กับประชาชนและสังคมอย่างเป็นธรรม จึงอาจกล่าวได้ว่า พรรคการเมืองเป็นผลสืบเนื่องมาจากเสรีภาพและความเสมอภาคในการต่อรองผลประโยชน์ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนมากที่สุด ขณะเดียวกัน พรรคการเมืองก็เป็นกลไกสำคัญในการกำหนดเจตจำนงของประชาชนทางการเมือง ดังนั้น บุคลากรที่พรรคการเมืองคัดสรรมาเพื่อรับใช้ประชาชน จึงต้องเป็นคนดีมีคุณธรรม และมุ่งเน้นประโยชน์ของชาติบ้านเมืองและประชาชนอย่างแท้จริง ปัญหาการเมืองของประเทศไทยนั้นเป็นปัญหาทั้งเชิงระบบและโครงสร้าง ประเทศไทยมีการปกครองแบบประชาธิปไตยในระบบรัฐสภา โดยมีพรรคการเมืองเป็นสถาบันทางการเมืองที่จะช่วยในการพัฒนาการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย และบรรลุผลที่จะสร้างสรรค์อุดมการณ์ประชาธิปไตย และสร้างสังคมไทยให้มีความสุขสมบูรณ์ ซึ่ง เสนีย์ คำสุข (2552) อธิบายว่า สถาบันการเมืองในระบบการเมืองไทยนั้นมีโครงสร้างทางการเมืองไทย ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ โครงสร้างส่วนบน โครงสร้างส่วนกลางและโครงสร้างส่วนล่าง

งานวิจัยนี้เป็นการนำเสนอภาพของพัฒนาการการจัดตั้ง การดำรงอยู่ และการปรับตัวของพรรคการเมืองที่ก่อตั้งโดยกลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น ประกอบด้วยพรรคพลังชล พรรคชาติไทย และพรรคภูมิใจไทย ซึ่งแต่ละพรรคเกิดขึ้นภายใต้บริบททางการเมืองที่มีการแข่งขันทางการเมือง ผู้วิจัยต้องการศึกษาว่า ทั้ง 3 พรรคนี้มีวิธีบริหารพรรค และพัฒนาการ

อย่างไรในการจัดตั้งพรรคจึงทำให้สามารถดำรงอยู่ ตลอดจนศึกษาการปรับตัวของพรรค ทั้งนี้ พรรคการเมืองทั้ง 3 ล้วนเป็นพรรคที่ก่อตั้งโดยกลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น และทุกพรรคล้วนมีผลต่อระบบและโครงสร้างอำนาจทางการเมือง จึงนับเป็นประเด็นทางการเมืองที่น่าสนใจและควรค่าแก่การศึกษาวิเคราะห์เป็นอย่างยิ่ง โดยอาศัยแนวความคิดของสำนักคิดและกลุ่มทฤษฎีทางการเมือง และเศรษฐศาสตร์การเมือง เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจถึงพัฒนาการ บทบาททางการเมืองของกลุ่มพรรคการเมืองที่ก่อตั้งโดยนักการเมืองท้องถิ่น

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาพัฒนาการ การจัดตั้ง การดำรงอยู่และการปรับตัว การเปรียบเทียบของพรรคการเมืองทั้ง 3 พรรคพรรคพลังชล พรรคชาติไทยพัฒนา และพรรคภูมิใจไทยที่ก่อตั้งโดยกลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยนี้ได้ศึกษาประเด็นต่าง ๆ และกรอบแนวแนวคิด ดังต่อไปนี้

แนวคิดเกี่ยวกับพรรคการเมือง และพัฒนาการของพรรคการเมืองในประเทศไทย

Neumann (1956) ให้นิยามพรรคการเมืองว่า เป็นองค์การของกลุ่มตัวแทนทางการเมืองที่เข้าแข่งขันกับกลุ่มตัวแทนการเมืองอื่น ๆ ที่มีแนวคิดที่แตกต่างกันไปจากกลุ่มตน เพื่อให้ได้มาซึ่งการสนับสนุนจากประชาชน โดยมีจุดประสงค์เพื่อควบคุมอำนาจรัฐบาล ส่วน Goodman (1956) อธิบายว่า พรรคการเมืองเป็นองค์การที่มีสมาชิกที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันมาอยู่ร่วมกัน โดยมีเจตนาเปิดเผยในการที่จะลงแข่งขันทางการเมืองด้วยวิธีการเลือกตั้งเพื่อให้ได้ชัยชนะ และสามารถที่จะเข้าไปใช้อำนาจรัฐบาล อันจะทำให้มีสิทธิในการบริหารปกครองเพื่อผลประโยชน์จากการได้มาซึ่งอำนาจทางการเมือง

ส่วนนักรัฐศาสตร์ไทย ให้ความหมายเกี่ยวกับพรรคการเมืองโดยรวมว่า พรรคการเมืองเป็นกลุ่มบุคคลที่มีแนวคิดในทางการเมืองเหมือน ๆ กัน รวมตัวกันเพื่อที่จะส่งสมาชิกสมัครรับเลือกตั้ง โดยหวังที่จะได้เป็นรัฐบาล หรือมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายเมื่อมีโอกาสจัดตั้งรัฐบาล และบริหารประเทศตามนโยบายที่สอดคล้องกับอุดมการณ์ของกลุ่ม โดยมีจุดประสงค์ที่จะเข้าไปมีอำนาจทางการเมืองในการจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าให้กับสังคม (จักษ์ พันธุ์ชูเพชร (2549; สิทธิพันธ์ พุทธหุณ (2519; สุขุม นวลสกุล (2528)

จากบทบาทหน้าที่ของพรรคการเมือง ตามความเห็นของ Macridis (1967) นั้น พรรคการเมืองเป็นสถาบันทางการเมืองที่เป็นศูนย์รวมความคิดเห็น อุดมการณ์ความต้องการของสมาชิกพรรค และความต้องการของประชาชน ในประเทศที่พัฒนาแล้วผู้ทำหน้าที่แทนประชาชนอย่างแท้จริงก็คือ พรรคการเมือง ซึ่งถือว่าเป็นตัวกลางระหว่างรัฐบาลและประชาชน นอกจากจะทำหน้าที่เสนอนโยบายและคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งแล้ว ยังทำหน้าที่รวบรวมและประสานมติมหาชน แล้วถ่ายทอดมติมหาชนไปยังรัฐบาล เพื่อการกำหนดนโยบายให้สนองความต้องการของประชาชน โดยระบบพรรคจะเป็นกลไกที่ควบคุมให้นักการเมืองมีความรับผิดชอบในหน้าที่และต่อประชาชนมากขึ้น เพราะพรรคการเมืองย่อมจะคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสมเข้ารับการเลือกตั้ง

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับระบบอุปถัมภ์

กล่าวกันว่าระบบอุปถัมภ์เป็นสิ่งที่อยู่คู่สังคมไทยมาอย่างยาวนาน ความหมายของระบบอุปถัมภ์ หมายถึง ความสัมพันธ์ของคน 2 ฝ่าย ซึ่งไม่เท่าเทียมกันในหลาย ๆ ด้าน ผู้ที่เหนือกว่า คือ ผู้ที่มีทรัพยากรมากกว่าหรือสูงศักดิ์มีอำนาจมากกว่า กับผู้ที่ด้อยกว่า คือ ผู้ที่มีทรัพยากรน้อยกว่าหรือผู้มีอำนาจด้อยกว่า โดยผู้ที่เหนือกว่าจะให้การอุปการะช่วยเหลือคุ้มครองป้องกันแก่ผู้ที่ด้อยกว่า และผู้ที่ด้อยกว่าก็จะให้การสนับสนุน หรือทำงานให้ โดยยอมรับใช้เชื่อฟังเป็นการตอบแทน เพราะถือว่าเมื่อผู้ที่เหนือกว่าสร้างบุญคุณช่วยเหลือผู้ที่ด้อยกว่าย่อมต้องตอบแทนบุญคุณ สาธะสำคัญในความสัมพันธ์เช่นนี้ คือ เรื่องความกตัญญูกตเวทิตะ (นิธิเอียวศรีวงศ์, 2539; ลิขิต ธีรเวคิน, 2542; สนิท สมัครการ, 2533; อคิน รพีพัฒน์, 2533)

กล่าวโดยสรุป ระบบอุปถัมภ์ หมายถึง ระบบความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์ ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานผลประโยชน์แลกเปลี่ยนกัน ซึ่งผลประโยชน์นั้นจะไม่เท่าเทียมกันอยู่บนพื้นฐานต่างคนต่างพอใจ ในทางการเมืองนั้น ระบบอุปถัมภ์กับพรรคการเมืองมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันมาโดยตลอด ดังผลการวิจัยของ ลักขณา รักดินถนาค (2554) เรื่อง *ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ในการเมืองท้องถิ่นไทย: ศึกษากรณีความสัมพันธ์ของนักการเมืองกับผู้นำชุมชนในเขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร* พบว่า (1) ลักษณะความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ระหว่างนักการเมืองกับผู้นำชุมชนมีการช่วยเหลือกันอย่างต่อเนื่อง ลักษณะการให้ไม่ได้มีการแลกเปลี่ยนกันครั้งต่อครั้ง แต่เป็นการให้เพื่อหวังประโยชน์ระยะยาว (2) รูปแบบความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์เป็นความสัมพันธ์โดยทางอ้อม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะติดต่อผ่านนักการเมืองท้องถิ่นหรือเลขาธิการ สมาชิกสภากรุงเทพมหานครจะติดต่อผ่านสมาชิกสภาเขตหรือเลขาธิการ ส่วนสมาชิกสภาเขตมีความสัมพันธ์เป็นเพียงตัวกลางระหว่างผู้อุปถัมภ์กับผู้รับการอุปถัมภ์ และ (3) ผลกระทบจากความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ระหว่างนักการเมืองกับผู้นำชุมชนมีทั้ง

ด้านบวกและด้านลบ ผลกระทบในด้านลบ คือ เป็นจุดเริ่มต้นของการคอร์รัปชัน เกิดแบบอย่างของการยึดผลประโยชน์แลกเปลี่ยนระหว่างกันของคนภายในชุมชนที่ไม่คำนึงถึงคุณธรรม จริยธรรม การได้รับความช่วยเหลือจากนักการเมืองเกิดความไม่เท่าเทียมกันระหว่างชุมชน ผู้นำชุมชนมีบทบาทในการชี้นำทางการเมือง การเลือกตั้งขาดความโปร่งใสทำให้ประชาชนขาดความเชื่อมั่นในกระบวนการทางการเมือง เกิดผลเสียต่อการพัฒนาทางการเมืองแบบประชาธิปไตย มีการแบ่งสรรผลประโยชน์ทางการเมืองอย่างไม่เท่าเทียมกัน โดยยึดความสัมพันธ์ส่วนตัวเป็นหลัก นักการเมืองขาดความร่วมมือกันในการทำงานเพื่อประชาชนและเกิดการผูกขาดทางการเมือง ส่วนผลกระทบในด้านบวก คือ ทำให้ชุมชนมีแหล่ง ความช่วยเหลือ แหล่งอื่นที่นอกเหนือจากราชการและได้รับการพัฒนาด้านสาธารณูปโภคทันต่อความต้องการของชุมชน นักการเมืองและชุมชนได้เรียนรู้ความต้องการของกันและกัน เกิดผู้นำในการพัฒนาชุมชนทำให้ประชาคมท้องถิ่นที่มีความร่วมมือกัน ประชาชนสนใจการเมืองท้องถิ่นเกิดเรียนรู้การทำงานทางการเมืองและสร้างนักการเมืองท้องถิ่น เกิดเครือข่ายทางการเมืองที่ทำงานทางการเมืองให้กับท้องถิ่น

แนวคิดท้องถิ่นนิยมในบริบทสังคมไทย

กระบวนการท้องถิ่นนิยมที่เกิดขึ้นและกำลังเคลื่อนไหวในปัจจุบัน สามารถมองเห็นจากปรากฏการณ์ต่าง ๆ อาทิ งานเขียน งานวิจัย ที่นำเสนอโดยนักวิชาการ สื่อมวลชน นักคิดและปราชญ์พื้นบ้าน โดยมองผ่านปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวต่อสู้เรียกร้องของชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่น ทั้งด้านการจัดการทรัพยากร การเคลื่อนไหวของกลุ่มองค์กรชุมชน และภาคประชาสังคมของคนในท้องถิ่นต่าง ๆ ทั่วประเทศ หากจะสามารถเข้าใจปรากฏการณ์ที่เชื่อมโยงถึงการเมืองไทยในปัจจุบัน จำเป็นจะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนท้องถิ่นไทยในบางแง่มุมให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ยุทธศาสตร์ท้องถิ่นนิยมที่น่าสนใจและกำลังเคลื่อนไหว ได้แก่ การปฏิรูปการเมืองการปกครองเพื่อกระจายอำนาจให้แก่ชุมชนท้องถิ่นในรูปแบบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งถือว่าได้ให้ความสำคัญกับชุมชนท้องถิ่นเป็นอย่างมาก เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฉบับนี้คือ การปฏิรูปการเมืองโดยมีเป้าหมายสำคัญ 3 ประการ คือ (1) ขยายสิทธิ เสรีภาพ และการมีส่วนร่วมของพลเมืองในการเมือง (2) การเพิ่มการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐโดยประชาชน เพื่อให้เกิดความสุจริตและโปร่งใส และ (3) การทำให้ระบบการเมืองมีเสถียรภาพและประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ แนวคิดท้องถิ่นนิยมยังสามารถมองผ่านกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น องค์กรภาคประชาชน องค์กรวิชาชีพ องค์กรพัฒนาเอกชน และขบวนการประชาสังคมที่เคลื่อนไหวเพื่อการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการบริหารการ

ปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งในอดีตที่ผ่านมาแนวทางการพัฒนากระแสหลักในสังคมไทยนั้น ตั้งอยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรมสำคัญ 2 ประการ คือ อุดมการณ์ทุนนิยม และอุดมการณ์รัฐชาติ ซึ่งเป็นลักษณะวัฒนธรรมที่ยึดติดกับรูปแบบตายตัว ทำให้ทิศทางการพัฒนามุ่งไปสู่ความทันสมัยเพียงทางเดียว และให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจทุนนิยม การส่งเสริมระบบกรรมสิทธิ์เอกชน การพัฒนาอำนาจรัฐและกฎหมาย (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2544)

กระแสท้องถิ่นนิยมของไทยมีพัฒนาการมาอย่างยาวนาน ซึ่งในบริบทสังคมไทยท่ามกลางความขัดแย้งทางการเมือง อุดมการณ์ทางการเมือง และภาวะวิกฤติเศรษฐกิจ และปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นมากมาย รวมทั้งภาวะวิกฤติทางด้านสิ่งแวดล้อม การพิจารณาท้องถิ่นนิยมควบคู่ไปกับโลกาภิวัตน์จะพบว่า ท้องถิ่นนิยมโดยเนื้อแท้แล้วก็คือ อุดมการณ์ความคิด ความรู้หรือปฏิบัติการ ทั้งในระดับวาทกรรมและระดับปรากฏการณ์ เพื่อตอบโต้อำนาจและการครอบงำของรัฐ ตอบโต้การพัฒนาที่ยึดเอาศูนย์กลางอำนาจรัฐ เมืองและภาคอุตสาหกรรม เป็นตัวตั้ง ขณะเดียวกันท้องถิ่นนิยมยังเป็นการตอบโต้อำนาจและการครอบงำของกระแสโลกาภิวัตน์ที่ปรากฏในนามขององค์กร บรรษัทข้ามชาติและตัวแทนของทุนนิยมในระดับต่าง ๆ (พัฒนา กิตติอาษา, 2546)

ผลจากการกระจายอำนาจให้กับท้องถิ่น ในรูปแบบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ถือเป็นองค์กรที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนในท้องถิ่น สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ ยังมีความเป็นอิสระมีอำนาจในการตัดสินใจในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งเป็นการเสริมสร้างการเรียนรู้ในระบอบประชาธิปไตยให้กับประชาชนในท้องถิ่นอีกทางหนึ่งด้วย กระแสชุมชนท้องถิ่นนิยมเป็นอีกกระแสที่ส่งผลให้การพัฒนาการเมืองการปกครองไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ความสำคัญนี้จากงานวิจัยอาทิ ธนภัทร ปัจฉิมม์ (2557) เรื่อง ท้องถิ่นนิยมกับการพัฒนาพรรคการเมืองไทยขนาดเล็ก ช่วงปี พ.ศ. 2540-2556 พบว่า ท้องถิ่นนิยมเป็นแนวคิดทางการเมืองที่จัดอยู่ในรูปของการเป็นฐานเสียงทางการเมืองของนักการเมืองและพรรคการเมือง ซึ่งทำให้ท้องถิ่นนิยมถูกให้ความสำคัญเป็นพิเศษในฐานะที่เป็นพื้นที่แห่งรากฐานอำนาจทางการเมือง หรืออาจจะเรียกว่าท้องถิ่นนิยมนั้นเป็นเมืองหลวงของพรรคการเมือง เช่น พรรคพลังชล มีพื้นที่การเมืองของท้องถิ่นนิยม คือ จังหวัดชลบุรี ในขณะที่พรรคภูมิใจไทย มีจังหวัดบุรีรัมย์เป็นพื้นที่ทางการเมืองท้องถิ่นนิยม และสำหรับพรรคชาติไทยพัฒนา มีพื้นที่ทางการเมืองของท้องถิ่นนิยมในจังหวัดสุพรรณบุรี ทั้ง 3 พรรคจำเป็นต้องอาศัยความเป็นท้องถิ่นนิยมเพื่อการได้เปรียบทางการเมืองท่ามกลางการแข่งขันการเลือกตั้งกับพรรคการเมืองอื่น ๆ

นอกจากนี้ พรรคการเมืองที่อาศัยความเป็นท้องถิ่นนิยมในลักษณะนี้มีการจัดโครงสร้างของพรรคที่เป็นไปตามกฎหมายพรรคการเมือง โดยมีบุคคลที่เป็นหัวหน้าหรือคณะบริหารของพรรคจะเป็นผู้ที่มีระบบความสัมพันธ์ทางอำนาจที่ยึดโยงกับพื้นที่ทางการเมืองของท้องถิ่นนิยมเป็นอย่างดี การจัดตั้งกล่าววดังกล่าวแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองกับรากฐานอำนาจทางการเมืองที่มีความได้เปรียบเมื่อมีการแข่งขันการเลือกตั้ง แต่อย่างไรก็ตามพรรคการเมืองทั้ง 3 พรรค ได้มีความพยายามในการสร้างและรักษารากฐานอำนาจทางการเมืองของท้องถิ่นนิยมอย่างต่อเนื่องเช่นกัน เพื่อให้พรรคการเมืองสามารถดำรงอยู่ได้ในระบบการเมือง โดยการให้ความสำคัญต่อพื้นที่หรือท้องถิ่นผ่านผู้ที่มาเป็น สส. ทั้งด้านการสนับสนุนงบประมาณการพัฒนาจังหวัด การสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การท่องเที่ยว สาธารณสุข การศึกษา และกีฬา สิ่งเหล่านี้ล้วนให้ความสำคัญกับท้องถิ่นนิยมในฐานะที่เป็นรากฐานทางการเมืองและสามารถแปรเปลี่ยนเป็นความนิยมชมชอบต่อนักการเมืองและพรรคการเมืองได้อย่างมีนัยสำคัญ

จากความสำเร็จและการเติบโตของ “ธนาภิบาลเมือง” จึงมีงานวิจัยเพื่อชี้ให้เห็นถึงปัญหา อาทิ งานของ อุไรวรรณ ธนสถิต (ม.ป.ป.) เรื่อง การเมืองไทยในระบอบประชาธิปไตย พบว่า ภายใต้กระแสทุนนิยม ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเป็นของคู่กับระบอบประชาธิปไตย เพราะสิ่งที่ทำให้มนุษย์มีความสุข คือ ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่ทำให้เริ่มเข้าสู่ยุคทุนมีอำนาจทางการเมือง และเมื่อนานไปจะกลายเป็นการผูกขาด เมื่อนายทุนหันมาเล่นการเมืองจึงกลายเป็นว่า โครงสร้างของอำนาจทางธุรกิจกระจุกตัวอยู่กับโครงสร้างของอำนาจทางการเมือง นักธุรกิจจึงเข้ามากุมชะตากรรมของบ้านเมืองและใช้เงินเป็นปัจจัยในการเข้าสู่อำนาจรัฐ การเมืองไทยจึงเป็นประชาธิปไตยแต่เพียงรูปแบบแต่เนื้อแท้ คือ ธนาธิปไตย ซึ่งเป็นการเมืองเพื่ออำนาจผลประโยชน์และอภิสิทธิ์ของกลุ่มคนที่มีอำนาจในทางการเมือง ธนาธิปไตยเข้ามาในการเมืองได้ด้วย 2 สาเหตุหลัก คือ โครงสร้างประชาธิปไตยไม่เข้มแข็ง สาเหตุรองคือ มีสิ่งที่ขาดหายไปจากการเมืองไทย 3 ประการ คือ วัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ และการเมืองภาคประชาชนที่เข้มแข็ง ธนาธิปไตยส่งผลในทางรัฐศาสตร์ คือ ทำให้เกิดปัญหาใหญ่ทางการเมืองรวม 3 ปัญหา คือ ธุรกิจการเมือง การทุจริตเลือกตั้ง และการขาดจริยธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีวิจัยเอกสาร (documentary research) และการศึกษาภาคสนามด้วยการเก็บข้อมูลในพื้นที่ของพรรคการเมืองทั้ง 3 โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์เชิงลึก และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา โดยมีขั้นตอนการศึกษา ดังนี้

จากการที่พรรคไทยรักไทย และพรรคพลังประชาชนถูกยุบพรรค สส. ที่อยู่พลังประชาชนส่วนหนึ่งก็รวมตัวกันมาตั้งพรรคภูมิใจไทย

สำหรับโครงสร้างและรูปแบบของพรรคการเมืองทั้ง 3 พรรคนั้น แกนนำสำคัญของพรรคจะถูกจัดโครงสร้างที่มีลำดับความสำคัญของพรรค ทั้งเป็นหัวหน้าพรรค ประธานที่ปรึกษาพรรค หรือที่ปรึกษาพรรค แม้บางคนที่มีข้อจำกัดทางการเมืองที่ถูกตัดสิทธิ์ทางการเมือง ทำให้แกนนำสำคัญของพรรคบางคนไม่จำเป็นต้องอยู่ในโครงสร้างของพรรคการเมืองโดยตรง แต่ก็ยังบทบาทสำคัญในพรรค การปรับตัวและการดำรงอยู่ของพรรคนั้น พรรคการเมืองทั้ง 3 พรรคพยายามสร้างและรักษาฐานอำนาจทางการเมืองของพรรคโดยมีท้องถิ่นนิยมและระบบอุปถัมภ์ทางการเมืองในพื้นที่ของตนเองเป็นสำคัญ

การอภิปรายผลการวิจัย

พรรคการเมืองทั้ง 3 พรรค คือ พรรคพลังชล พรรคชาติไทยพัฒนา และพรรคภูมิใจไทย ล้วนเป็นพรรคที่มีลักษณะความเป็นท้องถิ่นนิยม มีพื้นที่เป็นฐานคะแนนเสียงสำคัญในการต่อสู้ทางการเมือง ทั้งการต่อสู้แข่งขันการเลือกตั้งทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ โดยใช้ท้องถิ่นนิยม วิถีวัฒนธรรมท้องถิ่น เชื่อมต่อกับระบบเครือข่ายทางการเมือง และการจัดการทางการเมืองในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาเรื่อง *พรรคการเมืองกับการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง* ของ สถาบันพระปกเกล้า (2544) ที่ได้สะท้อนให้เห็นความสำคัญของการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของพรรคการเมืองว่า พรรคต่างใช้กลยุทธ์และวิธีการรณรงค์ หาเสียงเลือกตั้งหลายรูปแบบ ทั้งกลไกทางการตลาดในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ ใช้วิธีการการปราศรัย การเคาะประตู การหาสมาชิกพรรค การสร้างเครือข่าย โดยเฉพาะการใช้ความผูกพันใกล้ชิดผ่านระบบอุปถัมภ์ และใช้แนวคิดของ “ความเป็นภาคนิยม หรือท้องถิ่นนิยม” และสอดคล้องกับการศึกษาเรื่อง “ระบบอุปถัมภ์” ของ พิชาย รัตนติลก ญ ภูเก็ต (2533) ที่พบว่า เหตุผลสำคัญที่ทำให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีความผูกพันกับผู้มิอทธิพลในพื้นที่ เพราะสังคมไทยมีลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมที่แต่ละฝ่ายมีบทบาท หน้าที่ และความคาดหวังต่อกันบางประการ ซึ่งเป็นที่รับรู้และยอมรับร่วมกันตามธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของสังคม ที่เรียกว่า “ระบบอุปถัมภ์”

สิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมานั้นทำให้พรรคการเมืองทั้ง 3 พรรค สามารถมีพัฒนาการการจัดตั้งการดำรงอยู่ และการปรับตัวของ โดยใช้การเมืองระดับท้องถิ่นเป็นฐานคะแนนเสียงสำคัญ มีการสร้างเครือข่ายอำนาจทางการเมือง จัดตั้งระบบหัวคะแนนในทุกระดับชั้น ทำให้สามารถดูแลพื้นที่ฐานคะแนนเสียงได้อย่างทั่วถึง และอาศัยความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ที่ดำรงอยู่มาنانในสังคมไทย เพื่อเชื่อมต่อการเข้าถึงอำนาจทางการเมือง

สรุป

พัฒนาการการจัดตั้ง การดำรงอยู่และการปรับตัว และเปรียบเทียบ ของพรรคการเมือง ทั้ง 3 พรรคพรรคพลังชล พรรคชาติไทยพัฒนา และพรรคภูมิใจไทย ก่อตั้งโดยกลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น พรรคการเมืองต่าง ๆ ที่จัดตั้งขึ้น จะสามารถดำรงอยู่และปรับตัวได้นั้น ขึ้นอยู่กับกติกาทางการเมือง โดยเฉพาะพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พรรคการเมืองของไทยไม่ว่าจะเป็นพรรคขนาดใหญ่ พรรคขนาดกลาง หรือพรรคขนาดเล็กย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามวัฏจักรของการเมืองเสมอ พรรคการเมืองขนาดใหญ่ในอดีตหลายพรรคไม่สามารถคงอยู่ อาจต้องควบรวมหรือเปลี่ยนกลายเป็นพรรคขนาดเล็ก หรือเป็นพรรคที่ไร้ผู้แทนราษฎร ส่วนพรรคขนาดเล็กนั้นไม่ว่าจะประสบความสำเร็จในการเลือกตั้งหรือไม่ก็ตาม แต่ก็ไม่เคยสูญหายไปจากการเมืองและการเลือกตั้ง สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าพรรคการเมืองมีพลวัตรทางการเมือง ซึ่งหากพรรคการเมืองไม่สามารถปรับยุทธวิธีตลอดจน การดำเนินงานให้สอดคล้องกับสภาวการณ์ ย่อมส่งผลต่อความมั่นคงของพรรคการเมืองได้ ผู้วิจัยสรุปสิ่งที่พรรคการเมืองทั้ง 3 ใช้ในการส่งเสริมและรักษาฐานเสียงทางการเมืองของพรรค ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ (1) การพัฒนาพื้นที่ฐานเสียงของตนเองให้มีความเจริญก้าวหน้า (2) มีการจัดระบบเครือข่ายอำนาจทางการเมืองอย่างเป็นระบบในพื้นที่ (3) มีการจัดระบบหัวคะแนนเป็นลำดับขั้น และ (4) การสร้างวิถึวัฒนธรรมท้องถิ่นนิยมผ่านการจัดตั้งสโมสรฟุตบอล ซึ่งเป็นได้ว่าองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยเกื้อกูลให้พรรคการเมืองเหล่านั้นสามารถดำรงอยู่ได้ และมีบทบาทสำคัญทางการเมือง แม้ว่ามีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่มากนักก็ตาม แต่มีความหมายในระบบการเมืองเป็นอย่างมาก ซึ่งองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจะเป็นการชี้ให้เห็นว่าบทบาทของนักการเมืองท้องถิ่นที่ส่งเสริมเสริมและสนับสนุนฐานคะแนนเสียงเครือข่าย อำนาจทางการเมืองที่มีต่อพรรคการเมืองในมุมมองทางรัฐศาสตร์

เอกสารอ้างอิง: References

- จักษ์ พันธุ์ชูเพชร. (2549). *การเมืองการปกครองไทย: จากยุคสุโขทัยสู่สมัยทักษิณ*. ปทุมธานี: พิมพ์ลักษณ์.
- Phanchupetch, C. (2006). *Thai Politics and Government: From the Sukhothai Period to the Thaksin Period*. Pathum Thani: Pimlak.
- ธนภัทร ปัจฉิมม์. (2557). *ท้องถิ่นนิยมกับการพัฒนาพรรคการเมืองไทยขนาดเล็ก ช่วงปี พ.ศ. 2540-2556*. ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- Pimsim, T. (2014). *Localism and the development of small Thai political parties during the years 1997-2013*. Doctor of Philosophy Ramkhamhaeng University.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2539). *อ่านวัฒนธรรมการเมืองไทย*. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- Aoisiwong, N. (1996). *Read Thai political culture*. Bangkok: Matichon.
- พัฒนา กิติอาษา. (2546). *ท้องถิ่นนิยม (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. เชียงใหม่: กองทุนอินทร์สมเพื่อการวิจัยทางมานุษยวิทยา.
- Kitiasa, P. (2003). *Localism* (2nd ed.). Chiang Mai: Insum Fund for Anthropological Research.
- พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต. (2533). *โครงสร้างอำนาจและชนชั้นนำในชนบทไทย ศึกษากรณีหมู่บ้านดั้งเดิมและหมู่บ้านกำลังเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันชาติพัฒนา บริหารศาสตร์.
- Rattanadilok at Phuket, P. (1990). *Power structure and elite in rural Thailand Case studies of traditional villages and villages are changing*. Bangkok: National Institute of Development Administration.
- ลักขณา ภัคดินฤนาถ. (2554). *ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ในการเมืองท้องถิ่นไทย: ศึกษากรณีความสัมพันธ์ของนักการเมืองกับผู้นำชุมชนในเขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.*
- Phakdee Narunat, L. (2011). *Patronizing Relationships in Thai Local Politics: A Case Study of Relations of Politicians and Community Leaders in Khlong San District Bangkok*. Master of Political Thesis, Sukhothai Thammathirat University.
- ลิขิต อีร์เวคิน. (2542). *ระบบอุปถัมภ์และการเมืองไทย*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Theerawekin, L. (1999). *Thai Patronage System and Politics*. Bangkok: Thammasat University.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2544). *บทเรียนจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อปรับปรุงระบบเลือกตั้งให้ดีขึ้น*. กรุงเทพมหานคร: อักษรโสภณ.
- King Prajadhipok's Institute. (2001). *Lessons from Elected Members of the House of Representatives to Improve the Election System*. Bangkok: Aphanon.

- สนธิ สัมครการ. (2533). *ความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวเครือญาติกับระบบอุปถัมภ์กับสังคมไทย*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- Samarkan, S. (1990) Relationship between kinship families and patronage system with Thai society. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University.
- สิทธิพันธ์ พุทธหุน. (2519). *แนวทางการศึกษารัฐศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- Buddhahun, S. (1976). *Political Science Study Guidelines*. Bangkok: Ramkhamhaeng University.
- เสนีย์ คำสุข. (2552). *การวิเคราะห์การเมืองและระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- Khamsuk, S. (2009). *Political Analysis and Research Methods in Political Science*. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University.
- สุขุม นวลสกุล. (2528). *การเมืองและการปกครองไทย*. กรุงเทพมหานคร: ป.สัมพันธ์พาณิชย์.
- Nuansakul, S. (1985). *Thai Politics and Government*. Bangkok: Primary Relations Office.
- อดิน รพีพัฒน์. (2533). *การศึกษาและวิเคราะห์ชุมชนในการวิจัยเชิงคุณภาพใน คู่มือการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่องานพัฒนา*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- Rapeepat, A. (1990). *A Study and Analysis of the Community in Qualitative Research in the Qualitative Research Manual for Development Work*. Khon Kaen: Khon Kaen University.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2544). *มิติชุมชน วิธีคิดท้องถิ่นว่าด้วยสิทธิ์ อำนาจและการจัดการทรัพยากร*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- Kanchanaphan, A. (2001). *Community Dimension, Local Thinking About Rights Power and Resource Management*. Bangkok: Thailand Research Fund.
- อุไรวรรณ ธนสถิต. (ม.ป.ป.). *การเมืองไทยในระบอบประชาธิปไตย*. ค้นเมื่อ 1 ตุลาคม 2561, จาก <http://eprints.utcc.ac.th/1832/2/1832summary.pdf>
- Thanasathit, U. (YPP) Searched on 1 October 2018 form <http://eprints.utcc.ac.th/1832/2/1832summary.pdf>
- Goodman, W. (1956). *The Two-party System in the United States*. Princeton: D. von Nostrand.

168 วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์ ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2562)

Neumann, S. (1956). *Modern Political Parties: Approaches to Comparative Politics*. Chicago, IL: University of Chicago Press.

Macridis, R. C. (1967). *Political Party: Contemporary Trends and Ideas*. New York: Harpers & Row Publisher.

